



דף הרחבות – כלכלה יהודית

1. הסוציאליזם העממי של היהודים, הרוח הנאצלה של דברי ימי עמנו, שלטון רעיונות הצדק והחירות האנושית בהתפתחותה הרוחנית של היהדות, האופי הרוחני שהיהודים קיבלו במשך הדורות, הכרתם התרבותית ושאיפתם הנעלה אל החופש — כל אלה מייפים את כוחם ללכת בראש הצבא הלוחם בעד סוציאליזם אידיאליסטי.

(חיים ארלוזורוב¹, "הסוציאליזם העממי של היהודים", כתבי חיים ארלוזורוב, כרך ג, עמ' 55)
2. והנה התכונות הפנימיות של נפש העם היהודי הם יצרים מוסריים רמים, שנוצרו ונתפתחו בתולדות השיעבוד של היהודים. כי מה הם כתבי היהודים, כתורה וכנביאים, אם לא מצבות זכרון ספרותיות למלחמת המעמדות בין בעלי רכוש לנעדרי רכוש שלא הוכרעה ביהדות הקדומה? היהדות הקדומה אינה אלא נפתולים היסטוריים של הפרולטריון על צורות חיים סוציאליסטיות...

(נחמן סירקין², כתבי נחמן סירקין, מאמר פרוגרמטי בפתח הגיליון הראשון של *Judische Volksstimme*, 256)
3. על-פי התכנית שבמקרא, ישמרו חיי הכלכלה גם לאחר היובל על חופש מלא של שינויים נוספים. הבריות יוסיפו לבקש עצות, לחבל תחבולות, להיאבק, להתחרות; מהם יתעשרו, ומהם יתרוששו; החיים ישמרו על דמותם כזירת התגוששות, ששם אפשר לנחול מפלה וניצחון, להראות יוזמה ולהכשל בה או להצליח. (...) הסם שכנגד, למשמר החופש הכלכלי, הוא היובל. דומה, גרוזן ענקי חולף כסופה מפרק לפרק מעל ליער אנושי, וכורת כל אותן הצמרות שגבהו מן הרמה הממוצעת; במלים החובות, אדם שנתרושש מהזירים לו את רכושו, המשועבד נעשה בן-חורין; שוב מתכונן שיווי-משקל; התחילו במשחק מראשיתו, עד להפיכה חדשה.

(זאב ד'בוטינסקי³, רעיון היובל, אומה וחברה עמ' 171)
4. אני סבור כי המקרא רואה לנגד עיניו את מערכת היחסים שבין אחים ורעים ומערכת זו משמשת אותו כדגם לחלוקה הראויה של העושר. בין אחים ובין רעים אין מתכוננת חלוקה שוויונית. (...) עם זה אחים ורעים מאופיינים כבעלי רגישות למצוקתו של האחר, ורגישותם זו באה לידי ביטוי בקבלת אחריות לקשיים שעלולים לפקוד את האה והרע... מערכת היחסים שבין אחים ורעים היא אפוא מערכת יחסים שאמנם בבסיסה נמצא ערך החירות, אבל הוא מוגבל בחובה לקבל אחריות כלפי האה או הרע הזקוק לעזרה...

¹ ד"ר חיים (ויקטור) ארלוזורוב (נולד באוקראינה ב-1899, נפטר בישראל ב-1933) היה מדינאי וכלכלן, מראשי תנועת העבודה בתקופת טרום המדינה, ראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית. נרצח בחוף תל אביב.

² ד"ר נחמן סירקין (נולד בבלארוס ב-1868, נפטר בארה"ב ב-1924) היה הוגה דעות ואחד מאבות הציונות הסוציאליסטית.

³ זאב (ולדימיר) ד'בוטינסקי (נולד ברוסיה ב-1880 נפטר ב-1940 בארה"ב), מכוון הציונות הרוויזיוניסטית, סופר, פובליציסט ונואם מפורסם. ראש בית"ר, מצביא האצ"ל ונשיא הצה"ר.

... מטפורות האחוזה והרעות מבהירות כיצד נורמות משפטיות המאופיינות באלטרואיזם, באחריות חברתית ובדאגה לשלום הזולת מתפקדות בהרמוניה עם נורמות משפטיות הפוכות לכאורה, שדווקא מדגישות את חירויות הפרט, זכויותיו וקניינו הפרטי. מנקודת מבטן של מטפורות האחוזה והרעות אין מדובר בשני קטבים המוציאים זה את זה, אלא בשני יסודות אשר יחדיו מרכיבים מערכת יחסים שלמה.

(בנימין פורת⁴, אדם לאדם אח ורע, בתוך: מסע אל האחוזה, עמ' 50-52)

5. לו הייתי מלך, מחדש הייתי את פני ממלכתי על-פי תורת היובל, ולא על-פי תורת הסוציאליזם (...). מושיב הייתי חכמים ומטיל עליהם לפתח את הרמוז שבמקרא ולתרגמו ללשון ימינו. עורך הייתי צו אל ועדה זו, ובו כתוב לאמור: הרעיון בדבר מהפכות סוציאליות החוזרות ונשנות, מהפכות שהן, עם זאת, מצות החוק – הואילו-נא לסגלו את תנאי החיים הכלכליים בימינו. ושימו-נא אל לב: התקופה של חמישים שנה, שנקבעה במקרא, אינה מן הפרטים החשובים. יכולים אתם לקבוע תקופות-ביניים אחרות. יתר על כן: יכולים אתם לוותר בכלל על הסימן הכרונולוגי, ולהחליפו בסימן של תכליתיות (...). העיקר – תהי-נא תכניתכם מקדשת, אחת ולתמיד, את חוקיותה של אותה תופעה הקרויה כיום מהפכה סוצינאלית (...). וכן הואילו-נא לשקול ולבדוק, כיצד תשפיע הגשמת עיקרון זה על המחזור הכלכלי הרגיל, ובייחוד על אותו הבסיס של חיי המשק ששמו אשראי (...). ובכן, שקלו-נא את העניין בדעתכם והורונו את הדרך; אך הניחו-נא לכל אדם בממלכתו לחיות, לייצר, לסחור, להמציא, לשאוף, להתור אל מטרתו ללא צנזורה מוקדמת – ובאותה שעה גם לדעת, שמפרק לפרק יבוא היובל, ויועבר שופר תרועה בכל הארץ, ויקראו דרור בארץ לכל יושביה.

(זאב ז'בוטינסקי, רעיון היובל, שם)

6. אני רוצה להציע שתהיה שנת שמיטה חברתית של שמיטת חובות לחייבים שלא יכולים לצאת מהחובות שלהם בשום אופן, לעשות מהלך של איתור של כ-100 משפחות שהגיעו למצב פשיטת רגל... ננסה לעשות שמיטת חובות – אני מדברת עם האוצר, החינוך ומשרד הרווחה – יחד עם אנשי עסקים, פדרציות מחוץ-לארץ וכו'. לא מדובר בהון תועפות, כי אלה חובות שבדרך כלל חוזרים למדינה ממילא. מדובר במהלך סמלי (...). שמיטה זה רעיון יהודי מדהים, שכתוב בתנ"ך ומעולם לא מומש מאז הפרוזבול של הלל. יש להחזיר אותו למדינה היהודית ולהגיד: לא כל הזמן לקחת מאנשים, אלא להיות בחמלה ולהיות בהסתכלות.

(רות קלדרון⁵, פרוטוקול דיוני ועדת החינוך, התרבות והספורט, 14/10/2013)

⁴ ד"ר בנימין פורת הוא חוקר במכון הישראלי לדמוקרטיה.

⁵ רות קלדרון (ישראל, 1961-) היא חברת כנסת לשעבר ממפלגת יש עתיד וסגנית יו"ר הכנסת לשעבר, חוקרת תלמוד ואגדה, אשת חינוך ומייסדת מכללת עלמא.